

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Peter Post
031-605443
peter.post@lansstyrelsen.se

BESLUT
2012-06-18

Diarienummer
511-32749-2006

Sida
1(10)

Beslut om bildande av naturreservatet Stoms ås i Marks kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syfte
Beslut om föreskrifter
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Ärendets handläggning
Skälen för beslut
Upplysningar
Ersättningstalan
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Besvärshänvisning O4
Bilaga 6. Sändlista

Administrativa uppgifter

Namn:	Naturreseptet Stoms ås
NVR ID	2014941
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Mark
Ungefärlig mittpunkt	N 6380902 – E 353495 SWEREF99
Fastigheter och ägare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Nyttjanderättsinnehavare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Areal (ha):	36,1 ha
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
Natura 2000-beteckning:	SE0530139
Naturgeografisk region:	21b: Sydöstra Norges och Sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap; Södra Västergötlands spricklandskap
Objektskategori:	Ädellövskog
IUCN-kategori:	Ia Strikt naturreservat

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Namnet ska vara Naturreservatet Stoms ås.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen i bilaga 3. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m..

Länsstyrelsen utser Västkoststiftelsen som förvaltare av naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 21 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara en gammal bokskog med lång skoglig kontinuitet och högt naturvärde;
- trygga och förstärka livsbetingelserna för områdets värdefulla flora och fauna, däribland flera sällsynta kryptogamer;
- bevara bokskogens unika genetiska egenskaper, såsom god lokal klimatanpassning;
- bevara och utveckla områdets värde som tätortsnära friluftsområde;
- förstärka de höga naturvärden som finns i områdets bokskog genom nyskapande av bokskogsbestånd;
- bevara följande inom området förekommande naturtyper och/eller arter som ingår i EU:s nätverk av Natura 2000-områden, i gynnsamt tillstånd: Näringsfattig bokskog (9110), Näringsfattig ekskog (9190).

Syftet ska tryggas genom att:

- Området skyddas från all form av exploatering;
- granskog successivt överförs till bokskog;
- naturvårdande skötsel, såsom röjning och avverkning av gran, bedrivs i områdets lövskogar;
- andelen lövträd, framförallt bok, främjas i områdets ungskogar;
- planterade bokbestånd av annan proveniens röjs bort;
- leder, skyltar, rastplatser och andra friluftsanordningar regelbundet underhålls.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. uppföra byggnad;
2. uppföra mast, antenn, torn eller annan anläggning;
3. anlägga luft- eller markledning, stängsel eller hägnad;
4. anlägga väg eller parkeringsplats;
5. spränga, schakta, muddra, tippa eller fylla ut med massor;
6. dika, dikesrensa eller dämma;
7. anordna upplag;
8. avverka eller utföra annan skogsbruksåtgärd;
9. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle;
10. bedriva täkt i någon form, kommersiellt eller för husbehov, av berg, sten eller jord;
11. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel;
12. tillföra gödselmedel;
13. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart;

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

14. Anlägga ny stig.

Utan hinder av A7 får vedupplag ordnas på markerad plats enligt bilaga 1. Vidare får utan hinder av föreskriften A8 rövning av sly, liksom kapning av över den angränsande jordbruksmarken utskjutande grenar för att möjliggöra brukandet av jordbruksmarken med traktor, utföras på den del av Nordbacka 1:3 som är markerad i bilaga 1, efter samråd med förvaltaren. Föryngring av bok och ek ska dock lämnas i luckor efter fallna träd.

Jakt regleras inte inom naturreservatet. Jakträtten innehas av berörda fastighetsägare.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel och som framgår under B.
- Vid reparation och underhåll av befintliga vägar.

B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas.

1. Utmärkning av naturreservatet i terrängen.
2. Anläggning av parkeringsplats, eldstäder och vandringsled samt uppsättning av informationstavlor enligt fastställd skötselplan.

3. Naturvårdande avverkningar och röjningar i den mån markägaren inte, efter samråd med förvaltaren, själv utför dessa åtgärder.
4. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

I den till detta beslut hörande skötselplanen (bilaga 3) framgår i detalj var anordningar ska utföras och åtgärder vidtas.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap 30 §)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Framföra motordrivet fordon annat än i samband med uttransport av fällt vilt med s.k. älghugare eller motsvarande;
2. göra upp eld på annan plats än den som anvisats av förvaltaren;
3. gräva upp växter eller insamla vedsvamp, lav eller mossor. Förbudet gäller inte plockning av blommor, bär och matsvamp för eget bruk;
4. skada levande eller döda stående och ikullfallna träd och buskar;
5. utplantera växt- eller djurart;
6. cykla eller rida utanför markerad stig.

Utan hinder av föreskriften C1 får befintlig drivningsväg i reservatets östra kant (se bilaga 1) nyttjas för skogsbrukets ändamål på fastigheten Nordbacka 1:3. Föreskrift C1 gäller vidare inte för den del av Melltorp S:2 (samfärdad väg, se bilaga 1) som ligger inom naturreservatet.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår under B ovan.
- När Länsstyrelsen, eller den Länsstyrelsen utser, genomför naturinventeringar vilka även kan innebära insamling av arter i vetenskapligt syfte.

Beskrivning av naturreservatet

Naturreservatet Stoms ås är beläget sydost om Hyssna i Marks kommun. Området utgörs till större delen av en skogsbeklädd brant som sluttar mot nordväst. I väster avgränsas området av det flacka jordbrukslandskapet som omger ån Surtan. Öster om området tar ett vidsträckt barrskogslandskap vid. Reservatsområdet ligger på kanten till en dalgång i ett större morän- och bergområde och domineras i ytskiktet av omväxlande tunt jordtäckte med morän på berg och berg i dagen. Berggrunden består enligt äldre geologiska kartor av gnejs. I de västra delarna finns glacial lera i ytskiktet.

Områdets huvudsakliga naturvärde ligger i den gamla bokskogen med lång skoglig kontinuitet och en riklig förekomst av sällsynta och rödlistade epifytiska kryptogamer. Området hyser rikligt med gamla träd av framförallt bok och ek men även av gran i mindre partier. I delar av skogen är förekomsten av död ved god både som stående grova döda träd och som lågor. Knappt

halva reservatet utgörs av äldre bokskog men stora delar av området har under de senaste årtiondena avverkats och består idag av ungskog med både barr- och lövträd. I områdets södra delar finns partier med både gammal och ung granskog och ett par mindre höjdområden med ekskog av ristyp. Bokskogen som förekommer i området är av ristyp, med ett sparsamt inslag av ek, björk, tall och gran. Bokskog förekommer framförallt i områdets norra och västra delar. I väster blir inblandningen av ek stor i partier. Granskogen i området är framförallt av blåbärsristyp, med en inblandning av bok i vissa bestånd. Bok förekommer också rikligt som underväxt i flera av granbestånden.

Dagens bokskog är sannolikt en rest av en betydligt större sammanhängande lövskog. Enligt den häradsekonomiska kartan (1890-97) hade lövskogen i slutet av 1800-talen en något större utbredning både åt söder och nordost än vad den har idag. Muntliga källor gör dock gällande att bokskogen historiskt sett sträckte sig hela vägen till sjön Trehörningen, cirka 1,5 km öster om reservatet. Gamla stenmurar liksom odlingsrösen i södra delen av bokskogen vittnar om att området historiskt sett har nyttjats för både djurhållning och odling. Den huvudsakliga markanvändningen under 1900-talet har dock varit skogsbruk. Den äldre bokskogen i området är bitvis gallrad och ger i partier ett skött och städat intryck.

Då dagens bokskog utgör en liten rest av en större sammanhängande ädellövskog är en viktig målsättning i reservatet att på sikt utöka arealen bokskog för att ge större livsutrymme åt områdets sällsynta och hotade arter.

Stoms ås har med sitt läge alldeles intill samhället Hyssna ett stort friluftsvärde för lokalbefolkningen. Området används som strövområde året runt men är särskilt välbesökt under vår och sommar. Hyssna hembygdsförening anordnar också aktiviteter i området. I området har föreningen iordningställt både skyltar, stigar och rastplatser för besökare. Även Hyssnaleden, som löper genom hela Hyssna socken, passerar genom området. Informationsskyltar och bord med bänkar finns idag iordningställt en bit in i bokskogen i norr samt vid Qvintes torpruin i områdets södra del. Med bil når man idag området från norr där en ny parkeringsplats kommer att anläggas.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Planeringsbakgrund

Området ingår i EU:s Natura 2000-nätverk av skyddade områden, Stoms ås - SE0530139, enligt Art- och habitatdirektivet.

Delar av området ligger inom det regionalt värdefulla odlingslandskapet Surtans dalgång (63-14A) och större delen av bokskogen ingår i lövskogsområdet Stoms ås som bedömts som klass 1 i lövskogsinventeringen i Marks kommun. Större delen av området är i Marks kommuns översiktsplan från 1990 betecknat som "Områden av mycket stort intresse för naturvård,

vattenvård och rörligt friluftsliv". I Marks kommuns naturvårdsprogram/naturdatabas från 2009 är området klassat som "höga naturvärden (biotop och landskap)".

Ärendets handläggning

Områdets höga naturvärde har varit känt under en längre tid men uppmärksammades bland annat genom lövskogsinventeringen i Marks kommun 1984 där området bedömdes som klass 1, särskilt högt naturvärde. Området uppmärksammades även i de inventeringar som Marks kommun lät göra i början på 1990-talet och som låg till grund för kommunens naturvårdsplan.

Marks kommun lät 1995 ta fram ett skötsel förslag för området och har på grund av områdets höga natur och friluftsvärde också köpt ett skogsskifte i området.

Under 2000 genomförde Länsstyrelsen en Natura 2000-förankring med markägarna i området. Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i maj 2001.

Länsstyrelsen tog 2006 kontakt med markägarna i området om förslaget att bilda ett naturreservat.

2007 uppdrogs åt Skogsstyrelsen att utarbeta en avvecklingsplan för granbestånden på Hyssnabacka 8:1 som underlag för markägarens ställningstagande till reservatsbildning.

Ägarna till Hyssna 2:1, Nordbacka 1:3 och Hyssna 1:2 liksom delägare i samfällda vägar m.fl. har, som berörda mark- och sakägare, genom kungörelsedelgivning förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m m att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Marks kommun och Skogsstyrelsen.

Tidigare markägare inom det föreslagna naturreservatet, grannar till området, Hyssna hembygdsförening, Västkoststiftelsen, LRF Sjuhärad, Naturskyddsföreningen i Södra Älvsborg, Naturskyddsföreningen i Mark samt Västergötlands Ornitologiska Förening har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Marks kommun och Skogsstyrelsen har tillstyrkt reservatsbildningen.

Hyssna Hembygdsförening ser positivt på bildandet av naturreservatet. Hembygdsföreningen har påtalat risken för markskador vid ridning på stigar i området. Föreningen har önskemål om att förbjuda ridning på känsliga partier och att tydliggöra detta genom skyltning vid stigen. Länsstyrelsen bedömer dock att även ridning vid sidan av känsliga stigpartier riskerar

åsamka markskador och förordar istället en förstärkning, t.ex. grusning, av känsliga stigpartier för att tåla slitaget av ridning. Skötselplanen kompletteras med denna åtgärd.

Västkoststiftelsen ser positivt på reservatsbildningen och skötselplanen. De har dock framfört synpunkter på föreskrifterna C5 och C6. Länsstyrelsen bedömer emellertid att föreskrifterna C5 och C6 kan kvarstå men med tillägg i skötselplanen om förstärkning av känsliga stigpartier, enligt ovan.

Markägaren till Nordbacka 1:3 har framfört synpunkter på avvikelser mellan gränsmarkeringen i södra delen av reservatet och hävdad gräns där reservatet tangerar den gamla utfartsvägen från Nordbacka Gård. Vidare har framförts önskemål om möjligheten att använda befintlig basväg i reservatets östra kant för skogsbrukets behov på Nordbacka 1:3 samt önskemål om viss skötsel inom skötselområde 1.7. För fastställande av korrekt fastighetgräns på Nordbacka 1:3 har Lantmäteriet utfört fastighetsbestämning. Länsstyrelsen har kompletterat reservatsbeslutet med möjligheten att för markägaren till Nordbacka 1:3 nyttja markerad basväg för skogsbrukets behov samt att utföra viss skötsel inom skötselområde 1.7 (se berörd del i bilaga 1).

Fastigheten Hyssna 1:11 ägs av Naturvårdsverket. Intrångsavtal har tecknats med ägarna till Hyssna 1:2 respektive Nordbacka 1:3. Ingen förhandling återstår.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Syftet med naturreservatet är att bevara områdets mycket höga naturvärden som framförallt är knutna till områdets bokskog. Bokskogen i området bedöms ha lång skoglig kontinuitet och utgör livsmiljö för en rad rödlistade arter, signalarter och regionalt sällsynta arter som är beroende av naturskogsartad ädellövskog och stabilt mikroklimat för sin överlevnad. Området hyser också rikligt med gamla träd av framförallt bok och ek men även av gran i mindre partier. I delar av skogen är förekomsten av död ved god både som stående grova döda träd och som lågor.

Syftet med naturreservatet är också att förstärka de höga naturvärden som finns i området genom att återskapa de lövskogsmiljöer som gått förlorade vid avverkning. Framförallt kommer detta ske genom att på sikt föra över befintliga granbestånd i området till bokskog. Då området ingår i EU:s nätverk av Natura 2000-områden är en viktig målsättning med naturreservatet även att bidra till att områdets utpekade naturtyper enligt Art- och habitatdirektivet bevaras i gynnsamt tillstånd.

Stoms ås har med sitt läge alldeles intill samhället Hyssna ett stort friluftsvärde för lokalbefolkningen. Området används som strövområde året runt men är särskilt välbesökt under vår och sommar. Att bilda ett naturreservat förstärker de redan idag höga friluftsambitionerna i området och tryggar förvaltningen av befintliga och planerade friluftsanläggningar.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålet Levande skogar, delmål 12.1.

Intresseprövning

Med hänsyn till områdets värden och naturreservatets syften kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturresevat. Föreskrifterna är anpassade till naturresevatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hushållningsbestämmelser

Naturresevatetsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturresevatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturresevatet. Om det finns det synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturresevatet (7 kap 7 § miljöbalken).

Gagnvirke

Alla virkessortiment inkl. grenar och toppar (GROT) som tas ut ur området med stöd av föreskrifter och skötselplan tillfaller förvaltaren av naturresevatet.

Insektsangrepp

Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen kommer efter naturresevatetsbildningen att vara statens ansvar.

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturresevatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturresevatet ska uppnås är t.ex. följande:

- För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området krävs tillstånd. Undantag är verksamheter eller åtgärder som direkt hänger samman med, eller är nödvändig för, skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om vissa villkor är uppfyllda. (7 kap 28a, 28b och 29 §§ miljöbalken).

- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsförrordningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskyddsförrordningen.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Väst kuststiftelsen. Förvaltningen ska ske i samverkan med berörda privata markägare, Hyssna hembygdsförening och Länsstyrelsen.
- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket. Utmärkning av gränsen bekostas av staten.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Ersättningstalan

Om överenskommelse om ersättning inte kan träffas, måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap 13 § miljöbalken lämnas in till Miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling, Borås Tidning och i Göteborgs-Posten.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Länsstyrelsens författningssamling och gäller omedelbart även om de överklagas.

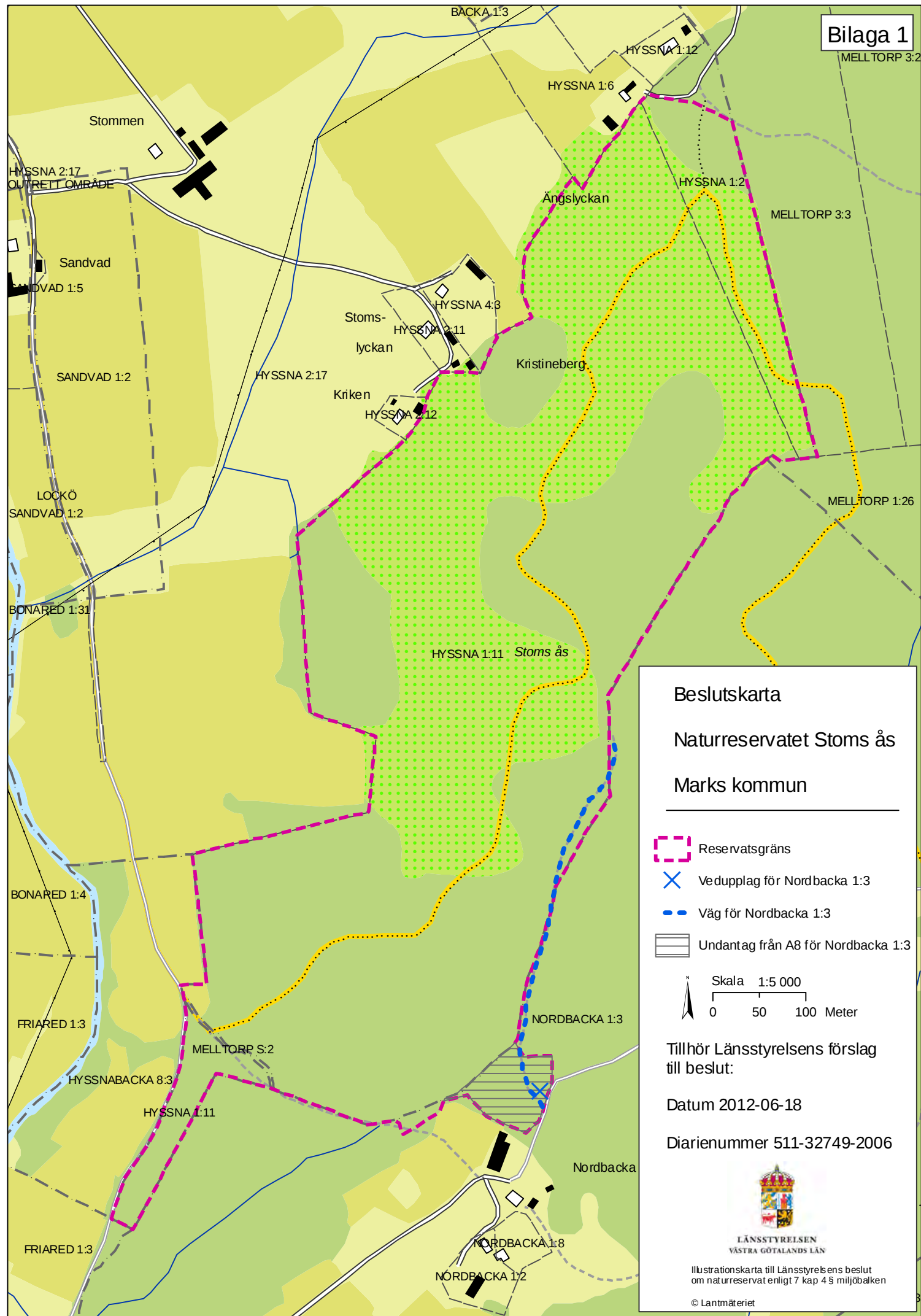
Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bifogat formulär O4:1.

I detta ärende har länsöverdirektör Agneta Kores beslutat. Naturvårdshandläggare Peter Post har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit naturvårdsdirektör Sven Swedberg, funktionschef Johan Jannert, antikvarie Henrik Zedig, arkitekt Roger Lind, och länsjurist Jonas Ledelius.

Agneta Kores

Peter Post

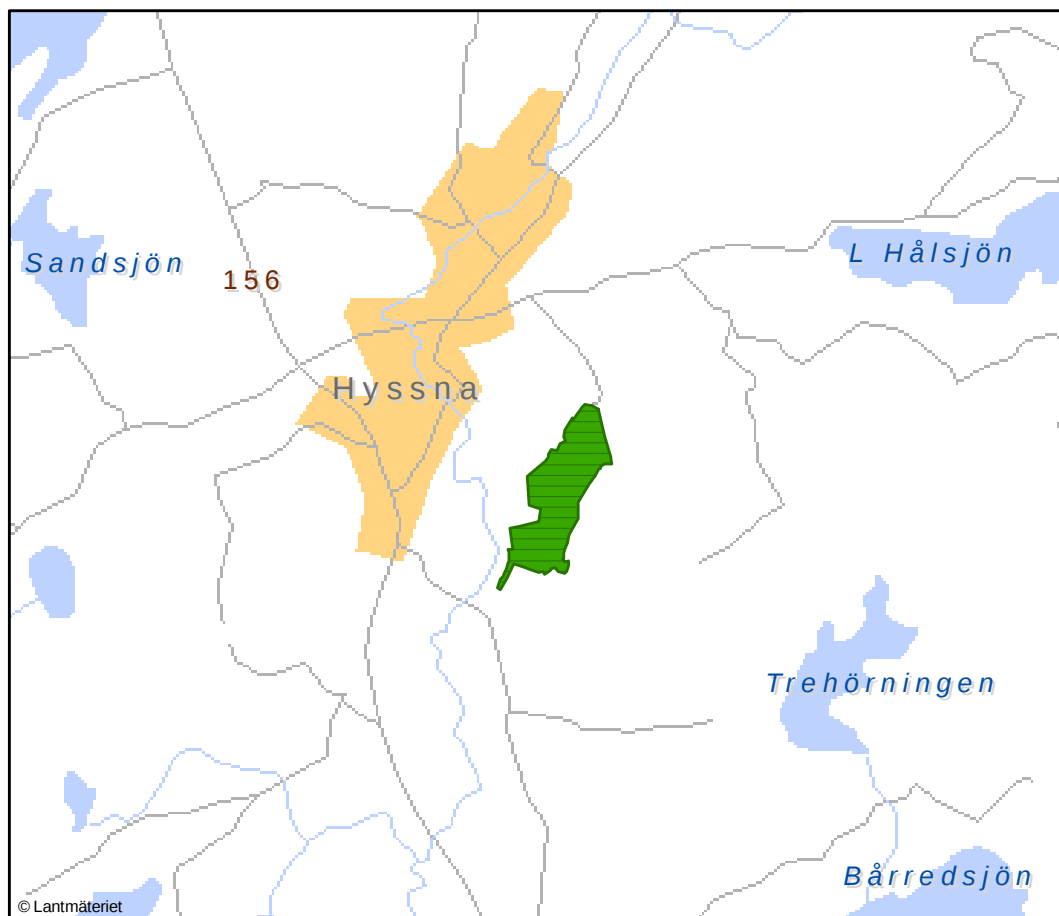
LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bilaga 2

Dnr 511-32749-2012
Beslut 2012-06-18

ÖVERSIKTSKARTA

Naturreservatet Stoms ås Marks kommun

0 1 2 3 Kilometer

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Peter Post
031-605443
peter.post@lansstyrelsen.se

Skötselplan
2012-06-18

Diarienummer
511-32749-2006

Sida
1(22)

Skötselplan för naturreservatet Stoms ås i Marks kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL A – BESKRIVNING	4
1. Syfte	4
2. Beskrivning av området	4
2.1 Uppgifter om naturreservatet	4
2.2 Allmän beskrivning av området	5
2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	6
2.4 Områdets bevarandevärden	7
2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar	10
DEL B – SKÖTSEL	11
3. Skötsel och bevarandemål	11
3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden	11
3.2 Utgångspunkter för bevarandemål	11
3.3 Skötselområden med mål och åtgärder	11
3.4 Forn- och kulturminnesvård	19
4. Friluftsliv	19
5. Gränsmarkering	20
6. Uppföljning	20
6.1 Uppföljning av skötselåtgärder	20
6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd	20
6.3 Revidering av skötselplanen	21
7. Sammanfattning av planerad förvaltning	21
8. Referenser	21

BILAGOR

Bilaga 3a Skötselområdeskarta

Bilaga 3b Naturtypskarta

Bilaga 3c Natura 2000-habitatskarta

Inledning

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

Länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att statligt bildade naturreservat sköts. Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynen i statliga naturreservat. Förvaltningen kan överlåtas till andra, t.ex. Västkoststiftelsen eller den kommun där naturreservatet är beläget. De praktiska skötselåtgärderna utförs oftast av markägare, arrendatorer, entreprenörer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – BESKRIVNING

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara en gammal bokskog med lång skoglig kontinuitet och högt naturvärde;
- trygga och förstärka livsbetingelserna för områdets värdefulla flora och fauna, däribland flera sällsynta kryptogamer;
- bevara bokskogens unika genetiska egenskaper, såsom god lokal klimatanpassning;
- bevara och utveckla områdets värde som tätortsnära friluftsområde;
- förstärka de höga naturvärden som finns i områdets bokskog genom nyskapande av bokskogsbestånd;
- bevara de inom området förekommande naturtyperna och/eller arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynn- samt tillstånd.

Syftet ska tryggas genom att:

- Området skyddas från all form av exploatering;
- granskog successivt överförs till bokskog;
- naturvårdande skötsel, såsom röjning och avverkning av gran, bedrivs i områdets lövskogar;
- andelen lövträd, framförallt bok, främjas i områdets ungskogar;
- planterade bokbestånd av annan proveniens röjs bort;
- leder, skyltar, rastplatser och andra friluftsanordningar regelbundet underhålls.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Stoms ås
Beslutsdatum:	2012-06-18
Areal:	36,1 ha, varav vatten 0 ha
Ekonomisk karta:	6C6A, 6C6B och 6C7B
Lägesbeskrivning:	Området ligger sydost om Hyssna med gångavstånd från samhället
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Mark
Socken:	Hyssna
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
NVR ID:	2014941
Natura 2000-beteckning:	SE0530139
Naturgeografisk region:	21b: Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges

Typindelning
enligt vattendirektivet:

kuperade barr- och lövskogslandskap; Södra Västergötlands sprickdalslandskap
Limnisk ekoregion 6 Sydväst, söder om norrlandgränsen, inom vattendelaren till Västerhavet, under 200 möh.

Tabell 1: Markslag och naturtyper som ska rapporteras till Naturvårdsverket. Målarealerna är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.
¹ Kartering av skyddade områden (KNAS), (Naturvårdsverket 2003)

Markslag och Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Barrskog:	9.6	0
Granskog ¹	9.6	0
Lövskog:	17.7	34.6
Triviallövskogar med ädellövsinslag ¹	0.8	0
Ädellövskog ¹	16.9	34.6
Sumpskog:	1.5	1.5
Lövsumpskog ¹	0.5	0.5
Barrsumpskog ¹	1.0	1.0
Brännor, ungskog, plantskog:	7.3	0

Kod	Natura 2000-habitat	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
9010	Västlig taiga	0	1.0
9080	Lövsumpskog*	0	0.5
9110	Näringsfattig bokskog	13.2	15.0
9190	Näringsfattig ekskog	1.7	1.7

2.2 Allmän beskrivning av området

Naturreseptatet Stoms ås är beläget sydost om Hyssna i Marks kommun. Området utgörs till större delen av en skogsbeklädd brant som sluttar mot nordväst. I väster avgränsas området av det flacka jordbrukslandskapet som omger ån Surtan. Öster om området tar ett vidsträckt barrskogslandskap vid. Marks kommun och Stoms ås ligger i den boreonemorala vegetationszonen som präglas av en blandning av löv- och barrskog och som utgör en övergångszon mellan det sydliga nemorala lövskogslandskapet och det boreala barrskogsbältet. Kryptogamfloran i området vittnar om ett suboceaniskt klimat med relativt stor årlig nederbörd och hög och jämn luftfuktighet.

Reservatsområdet ligger på kanten till en dalgång i ett större morän- och bergområde och dess geologi domineras i ytskiktet av omväxlande tunt jordtäckte med morän på berg och berg i dagen. Berggrunden består enligt äldre geologiska kartor av gnejs. Berggrunden i området bildades under den prekambrisk tiden och ingår i ett större område som vanligen betecknas som det sydvästsvenska gnejsområdet. Ställvis är moräntäcket lite tjockare, främst sydväst om Kriken och Stångsberg. I nordost finns ett litet kärr där

torv har bildats. I de västra delarna finns glacial lera i ytskiktet. Dalgången utanför reservatet domineras av glacial lera och andra finkorniga sediment bildade under senare tid. I området är inte högsta kustlinjen säkert bestämd, men ca 4 km söderut i Surtans dalgång finns en lokal där högsta kustlinjen är bestämd till 80 meter över havet. Det är stora nivåskillnaden i reservatet där de högsta delarna ligger på ca 150 meter över havet och de lägsta i väster på ca 65 meter över havet, vilket innebär att de västra delarna av reservatsområdet låg under havsytans nivå för ca 12 000 år sedan när den senaste landisen smälte bort från området.

Knappt halva reservatet utgörs av äldre bokskog men stora delar av området har under de senaste årtiondena avverkats och består idag av ungskog med både barr- och lövträd. I områdets södra delar finns partier med både gammal och ung granskog och ett par höjdområden med mager ekskog.

Dagens bokskog är sannolikt en rest av en betydligt större sammanhängande lövskog. Enligt den häradsekonomiska kartan (1890-97) hade lövskogen i slutet av 1800-talen en något större utbredning både åt söder och nordost än vad den har idag. Muntliga källor gör dock gällande att bokskogen historiskt sett sträckte sig hela vägen till sjön Trehörningen, cirka 1.5 km öster om reservatet. Ända sedan medeltiden har framförallt svarvade träföremål från Mark varit välkända i Sverige. Bara i Hyssna fanns på 1870-talet 40-50 spinnrockssvarvare, vilket sannolikt var förknippat med en god förekomst av ek- och bokskog.

Bokskogen som förekommer i området är av ristyp med ett sparsamt inslag av ek, björk, tall och gran. Bokskog förekommer framförallt i områdets norra och västra delar. I väster blir inblandningen av ek stor i partier. Fältskikt förekommer sparsamt i området och består i huvudsak av blåbär och kruståtel. Andra förekommande arter är liljekonvalj, ekorrbär, vitsippa och vårfryle samt ormbunkar som majbräken, hultbräken och stensöta. Längre ned i slänten i nordväst är förhållandena rikare med inslag av tandrot och skogsbingel. Granskogen i området är framförallt av blåbärsristyp med en inblandning av bok i vissa bestånd. Bok förekommer också rikligt som underväxt i flera av granbestånden och föryngrar sig väl i hela området varför en successiv avveckling av granskogen till förmån för självföryngrad bokskog bedöms motiverad. I den södra delen förekommer även partier med gammal gran med grova och grovbarkiga träd. I söder förekommer också ett par mindre höjdområden med ekskog av ristyp med stor inväxning av gran.

2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Området har historiskt sett nyttjats för både odling och djurhållning men också för sitt virke. Det finns uppgifter om att en del bok höggs ned under och efter första världskriget för brännved. Stubbar i området vittnar dock om att både bok och ek har avverkats senare än så i området. Den huvudsakliga markanvändningen har under den senare delen av 1900-talet varit skogsbruk. Den äldre bokskogen i området är bitvis gallrad och ger i partier

ett skött och städat intryck. Stora delar av området består idag av ungskog med en blandning av barr- och lövträd.

2.4 Områdets bevarandevärden

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

Områdets huvudsakliga naturvärde ligger i den gamla bokskogen med lång skoglig kontinuitet och en riklig förekomst av sällsynta och rödlistade epifytiska kryptogamer.

Området hyser rikligt med gamla träd av framförallt bok och ek men även av gran i mindre partier. I delar av skogen är förekomsten av död ved god både som stående grova döda träd och som lågor. Många träd har också håligheter. Åtskilliga bokar är också döende vilket framöver kommer att öka andelen grov död ved drastiskt. Områdets topografi ger utrymme för många småbiotoper i form av branter, blockmiljöer och lodytor. Stora delar av bokskogen ger i dagsläget ett skött intryck till följd av tidigare avverkningar men döende träd liksom tät föryngring i luckor där träd fallit börjar successivt ge bokskogen ett mer naturligt utseende.

Då dagens bokskog utgör en liten rest av en större sammanhängande ädellövskog är en viktig målsättning i reservatet att på sikt utöka arealen bokskog för att ge större livsutrymme åt områdets sällsynta och hotade arter.

Bokskogen på Stoms ås är även intressant ur skogsgenetisk synvinkel då Sveriges Lantbruksuniversitet i studier har funnit att den avviker påtagligt från andra studerade bokpopulationer i södra Sverige. Genom fenologiska jämförelser mellan bokpopulationer har man kunnat visa att bokskogen på Stoms ås är särskilt väl anpassad till det lokala klimatet. Detta innebär sannolikt att skogen har en lång historik i landskapet i Hyssna och att bokskogen kan vara värd att bevara som en genbank för andra bokskogsföryngringar i Västra Götaland.

Bokskogens höga naturvärden har också gjort att området ingår i EU:s Natura 2000-nätverk av skyddade områden (Stoms ås, SE0530139).

Tabell 3. Förekomst av;

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2000);
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (Gärdefors 2010);
- arter (EU) som är listade i EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4;
- fridlysta arter (F), (NFS 1999:12).

Frekvens: (1) enstaka, (2) måttlig, (3) riklig

Art	Kategori	Frekvens	Datum [#]	Källa*
Mossor				
Antitrichia curtipendula - fällmossa	S	1	2008	ProN, PP
Homalothecium sericeum - guldlockmossa	S	2	2008	MiM, PP
Metzgeria conjugata - stor bandmossa	NT	2	1990	MiM
Neckera complanata - platt fjädermossa	S	3	2008	MiM, PP
Neckera crispa - grov fjädermossa	S	2	2008	MiM, PP
Porella platyphylla - trädporella	S	2	2008	MiM, PP
Lavar				
Lecanora glabrata - bokkantlav	NT	1	1990	MiM
Leptogium lichenoides - traslav	S	1	1990	MiM
Lobaria pulmonaria - lunglav	NT	1	2008	MiM, PP
Mycobilimbia pilularis - stor knopplav	S	1	1990	MiM
Normandina pulchella - mussellav	S	2	2008	PP
Opegrapha ochrocheila - orangepudrad klotterlav	NT	1	2008	PP
Peltigera collina - grynig filtlav	S	1	1995	SKS
Pyrenula nitida - bokvårtlav	NT	2	2008	MiM, PP
Sphinctrina turbinata - kortskaftad parasitspik	VU	2	1997	ProN
Thelotrema lepadium - havstulpanlav	S	1	2008	MiM, PP
Kärlväxter				
Blechnum spicant - kambräken	S	1	2006	PP
Cardamine bulbifera - tandrot	S	3	2008	ProN, PP
Carex remota - skärmstarr	S	2	2008	MiM, PP
Huperzia selago - lopplummer	F	2	1978	VäF
Polygonatum verticillatum - kransrams	S	1	2004	PN
Svampar				
Boletus luridiformis - blodsopp	S	1	2006	AN
Fistulina hepatica - oxtungssvamp	NT	1	2008	PP
Lactarius Volemus - mandelriska	S	1	2006	AN
Plicatura crispa - kantarellmussling	S	2	2008	PP
Fåglar				
Dryocopus martius - spillkråka	EU	1	2008	PP

[#] Där flera källor uppges för artobservationen anges det årtal arten senast observerades eller rapporterades i området.

* Källorna för artobservationer i tabellen är ett urval och anger inte vem som först dokumenterat arten i området.

Källa: **MiM** - Miljö i Mark. 1990:10; **ProN** – Pro Natura, Skötselerslag för Stoms ås, Hyssna s:n. 1997; **AN** – Alf Nilsson; **PN** – Peter Nolbrant; **PP** – Peter Post; **SKS** – Skogsstyrelsen; **VäF** – Västergötlands Flora

2.4.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Gamla stenmurar i området vittnar om att området brukats. Enligt uppgift skall man så sent som i slutet på 1800-talet haft svin på ollonbete i skogen och en del stenhägnader i området skall härröra från denna tid. I den södra delen av bokskogen finns registrerade fornlämningarna som utgörs av fossil åkermark, s.k. fornåker. Det påvisas bland annat av flera runda och låga röjnings- eller odlingsrösen. Dessa rösen består av mindre stenar som samlats ihop för att man skulle kunna odla på små åkrar mellan stenröserna. Större stenar fick normalt ligga kvar. De äldsta röjningsrösen i landet härstammar från bronsåldern men många röseområden har tillkommit under senare tidsperioder ända fram till medeltiden. I området har man funnit ett 30-tal röjningsrösen.

I och utanför bokskogen har man funnit kolgropar som förr användes för att framställa träkol. Nedanför bokskogen har man också hittat åtskilligt med järnslag efter järnframställning.

Längst i söder vid en skogsbilväg ligger Qvintes torpruin som är ett före detta soldattorp. Namnet kommer från Anders Qvint, född 1823, som var den sista soldaten som var bosatt i torpet. Torpet beboddes dock ända fram till slutet på 1930-talet. Runt torpet kan du finna gamla trädgårdsväxter som praktlysing och daglilja.

Fig. 1 Qvintes torpruin i den södra delen av Stoms ås.

2.4.3 Friluftslivsvärden

Stoms ås har med sitt läge alldeles intill samhället Hyssna ett stort friluftsvärde för lokalbefolkningen. Området används som strövområde året runt men är särskilt välbesökt under vår och sommar. Hyssna hembygdsförening anordnar också aktiviteter i området. I området har föreningen iordningställt både skyltar, stigar och rastplatser för besökare. Även Hyssnaleden, som

löper genom hela Hyssna socken, passerar genom området. Informations-
skyltar och bord med bänkar finns idag iordningställt en bit in i bokskogen i
norr samt vid Qvintes torpruin i områdets södra del. Med bil når man idag
området från norr där en ny parkeringsplats kommer att anläggas.

2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

För närvarande pågår lantmäteriförrättning med avseende att bilda gemen-
samhetsanläggning (GA) av tillfartväg till reservatet norrifrån vid Ängs-
lyckan samt för områdets skötsel västerifrån vid Stomslyckan. Naturvårds-
verket kommer att bekosta detta arbete samt ta del i respektive GA. Utanför
området finns servitut för vägar för Hyssna 1:11 som belastar Hyssnabacka
8:3 (15-HYA-611.1), Hyssna 4:3 (15-HYA-675.1) och Hyssna 2:11 (15-
HYA-675.4).

DEL B – SKÖTSEL

En övergripande målsättning för området är att föra över partier med ungskog och granskog till bokskog för att på sikt få en större sammanhängande bokskog i området. Befintlig bok- och ekskog ska i huvudsak få utvecklas fritt men skötselinsatser i form av röjning och avverkning eller ringbarkning av gran ska genomföras vid behov. Då området nyttjas flitigt för friluftsliv föreslås i många delområden försiktiga och upprepade åtgärder för att undvika en alltför stor inverkan på områdets upplevelsevärden.

3. Skötsel och bevarandemål

3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden

Indelning av skötselområden har skett utifrån både naturtyp, målsättning och skötselbehovet. Naturreservatet är indelat i 4 stycken skötselområden med tillhörande delområden.

Skötselområdena är:

1. Ädellövskog – visst skötselbehov
2. Granskog – avveckling av bestånd
3. Ungskog – stort skötselbehov
4. Sumpskog – fri utveckling

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. I skötselområdena kan det även finnas Natura 2000-naturtyper (se tabell 2). Naturtyperna och Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av bilaga 3b och 3c.

3.2 Utgångspunkter för bevarandemål

Uppföljningsbara bevarandemål fungerar som indikatorer i uppföljningsarbetet. Uppföljningen görs bland annat för att utvärdera skötseln i naturreservatet.

3.3 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1

Delområde	Areal (ha)
1.1	5.0
1.2	1.1
1.3	4.7

1.4	1.7
1.5	1.0
1.6	0.8
1.7	0.7
1.8	1.0
1.9	0.7
Summa	16,7

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Ädellövskog	15.9	16.7
Triviallövskog med ädellövinslag	0.8	0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Näringsfattig bokskog - 9110	13.2	15.0
Näringsfattig ekskog - 9190	1.7	1.7

Beskrivning:

Skötselområdet består till större delen av äldre bokskog. I partier av skogen förekommer ett relativt stort inslag av gran, ek och tall. I vissa delområden är förekomsten av gamla träd och döda eller döende bokar god. I områdets södra del finns ett par höjdparter med ekskog och längst i söder ett delområde med blandädellövskog med stort inslag av triviallöv. I sydväst ingår också ett delområde med triviallövskog med inslag av ek och bok. För en mer detaljerad beskrivning se nedan.

Bevarandemål:

Arealen Näringsfattig bokskog (9110) skall vara minst 13.2 ha och arealen näringsfattig ekskog (9190) skall vara minst 1.7 ha.

Andelen gran får inte överstiga 5 procent av grundytan i något delområde.

Engångsåtgärder:

I samtliga delområden ska röjning och avverkning, alternativt ringbarkning, av gran genomföras. Äldre granar som står svåråtkomligt i branter kan lämnas kvar. Ett större parti med gran som ska avverkas återfinns i norra delen av delområde 1.3.

I delområde 1.4 finns ett mindre antal gamla och relativt grova granar med skrovlig bark längs stigen som kan lämnas kvar under förutsättning att förnygring av gran regelbundet röjs bort.

I delområde 1.5 och 1.9 ska röjning och avverkning av all ung till medelålders gran genomföras. Plockhuggning alternativt ringbarkning av en del

äldre granar ska också utföras, framförallt av granar som konkurrerar med värdefulla ädellövträd.

Underhållsåtgärder:

I samtliga delområden ska röjning av gran genomföras vid behov. I delområde 1.4 skall röjning utföras vid behov på och runt befintliga odlingsrösen. I delområde 1.8 skall röjning utföras på och runt torpruinen.

Kort beskrivning av delområden

1.1

Äldre gles bokskog med stor förekomst av gamla bokar. Området sluttar mot nordväst och är i partier brant. Tillgången på död ved är i delar mycket god med både lågor och stående döda träd. Många äldre bokar är också skadade eller döende. I området finns ett mindre inslag av tall och triviallövv. Buskskikt uppträder främst som föryngring av bok och gran i luckor. Fältskikt förekommer sparsamt med partier av t.ex. blåbär, vårfryle, vitsippa, harsyra, ekbräken och revlumner. I slänten i nordvästra delen av området är förhållandena lite rikare med inslag av skogsbingel och tandrot.

1.2

Äldre bokskog som växer i och nedanför en nordvästbrant. Förekomsten av gamla träd är god. Området hyser rikligt med död ved i form av lågor och stående döda eller döende träd.

1.3

Bokskog med ett stort inslag av ek. Skogen är flerskiktad med god föryngring och riklig förekomst av gamla träd av både ek och bok. I undervegetationen förekommer hassel rikligt i partier. Tillgången på död ved är god, både i form av lågor och stående döda eller döende träd. En hel del stubbar i området minner om relativt sentida avverkningar. I områdets norra del finns större partier med gran som ska avverkas. Området hyser stora partier med berg- och blockbranter.

1.4

Gles likåldrig och till stora delar enskiktad bokskog med sparsam förekomst av gamla träd och död ved. Föryngringen har i stora delar röjts bort medan uppslaget av bok och gran är påtagligt i områdets västra delar. Längs stigen förekommer ett mindre parti med gamla granar och i området återfinns också gamla kulturlämningar i form av odlingsrösen.

1.5

Höjdområde med ekskog med inslag av gran, tall och yngre bok. Skogen är mager och många ekar är gamla och senvuxna. Området sluttar brant mot söder och sydost. I områdets södra del i gränsen mot betesmark rinner en mindre bäck.

1.6

Medelålders björkskog med inslag av asp, sälg och ek. I området föryngrar sig bok och gran.

1.7

Äldre enskiktad bokskog med inslag av gammal ek. I området finns också ett inslag av gran. Inslaget av gamla träd är påtagligt och andelen död ved måttligt men ökande.

1.8.

Äldre ädellövskog av ek och bok med ett stort inslag av asp, en del grova. Hassel förekommer rikligt i undervegetationen. I väster gränsar skötselområdet till en mindre väg. I norra delen av området går en mindre skogsväg och där ligger också en torpruin.

1.9

Höjdområde med ekskog med inslag av gran, tall och yngre bok. Skogen är mager och många ekar är gamla och en del är senvuxna.

Skötselområde 2

Delområde	Areal (ha)
2.1	0.4
2.2	0.7
2.3	1.5
2.4	1.1
2.5	0.4
2.6	0.9
2.7	1.0
2.8	3.6
Summa	9.6

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Granskog	9.6	0
Ädellövskog	0	9.6

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
-	-	-

Beskrivning:

Skötselområdet består av granskog i olika åldrar. En övergripande målsättning är att dessa granbestånd på sikt skall överföras till bokskog. I huvudsak är granskogen planterad. Flera av bestånden är unga och bör avvecklas relativt skyndsamt till förmån för bok. För att gynna bok och undvika ett stort

uppslag av triviallövv ska bestånden avvecklas i etapper. I ett par bestånd förekommer äldre och en del grov gran med en underväxt av bok. De äldre granbestånden har i dagsläget ett upplevelsevärde, även om naturvärdet är begränsat, varför avvecklingen av dessa bestånd bör ske på längre sikt med försiktiga åtgärder för att gynna en naturlig övergång till bokskog.

Bevarandemål:

Efter att granbestånden har avvecklats skall minst 50 % av grundytan i samtliga delområden bestå av bok.

Engångsåtgärder:

I delområde 2.1 och 2.7 ska granskogen gallras hårt för att gynna föryngring av bok. Alla lövträd ska lämnas. Efter ca 5 år ska ytterligare en gallring utföras och granföryngring röjas bort. Därefter ska granen avvecklas successivt beroende på när och i vilken utsträckning bok uppkommit i beståndet.

I delområde 2.3, 2.4 och 2.6 ska försiktig luck- och plockhuggning av gran genomföras för att gynna självföryngring av bok. Luckor skall först och främst skapas runt befintliga bokar. Med 5-8 års intervall ska befintliga luckor utvidgas och nya mindre luckor skapas för att gynna föryngring av bok. I bestånd 2.6 finns i nordvästra kanten äldre ekar som ska frihuggas. Granen bör vara avvecklad inom bestånden inom 25 år.

I delområde 2.5 är föryngringen av bok god. Granen slutavverkas. Efter fem år skall röjning av granföryngring genomföras.

I delområde 2.2 och 2.8 finns ett särskilt upplevelsevärde kopplat till granskogen och skogen ska därför övergå till bokskog på lång sikt. Försiktig plockhuggning alternativt ringbarkning av gran ska genomföras runt befintliga bokar, och i bestånd 2.8 även i anslutning till delområde 1.5 och 1.9. Maximalt 10 % av grundytan får avverkas för att undvika svåra stormskador i beståndet. Företrädesvis huggs eller ringbarkas yngre eller klenare granar medan gamla, grova och grovbarkiga granar lämnas. Granar i branta partier kan också lämnas. Efter 5-8 år ska befintliga luckor utvidgas och nya små luckor skapas samtidigt som granföryngring röjs bort. Därefter får boken naturligt ersätta granen i beståndet. Röjning av granföryngring skall dock regelbundet genomföras. Ytterligare plockhuggning/ringbarkning kan utföras i intervall om 5-8 år om föryngringen av bok bedöms som svag. Döende eller döda granar ska enbart plockas ut ur området om förvaltaren bedömer att det finns en påtaglig risk för angrepp av skadeinsekter på angränsande barrskog utanför reservatet.

Sådd av bokfrön insamlade från ursprungsbeståndet på Stoms ås kan med fördel användas i samtliga utglesade granbestånd. Möjligheten finns också att plocka bokollon på Stoms ås och driva fram plantor som kan planteras i granbestånden då de glesats ut i ett par omgångar. Detta medför att många granbestånd kan avvecklas i snabbare takt.

Underhållsåtgärder:

I samtliga delområden ska röjning av gran genomföras vart 5-8 år.

Kort beskrivning av delområden

2.1

Medelålders granskog med ett litet inslag av björk och bok. I beståndet skall gran avverkas för anläggning av en parkeringsplats.

2.2

Äldre granskog i brant med inslag av bok. I beståndet finns några gamla grova granar. Gles underväxt av bok, hassel och rönn.

2.3

Medelålders granskog med inslag av ek och bok. God förnygring av bok i partier. I nordvästra delen av beståndet finns ett mindre sumpskogsparti med björk och al.

2.4

Medelålders - äldre granskog med inslag av enstaka yngre bokar. I glesa partier av skogen kommer relativt tätt med bokförnygring.

2.5

En gles, grov granskog med bra självförnygring av bok i luckorna.

2.6

Ung – medelålders granskog utan underväxt eller inslag av andra trädslag. I områdets nordvästra del finns ett par äldre ekar.

2.7

Ung tät granskog med inslag av björk.

2.8

Äldre, grov granskog med inslag av bok och tall. Rikligt med gamla och i många fall grova träd, särskilt i områdets västra delar, i och nedanför branden. Förnygring av bok förekommer i luckor och glesa partier.

Skötselområde 3

Delområde	Areal (ha)
3.1	1.0
3.2	3.0
3.3	1.2
3.4	1.9
3.5	0.5
3.6	0.6
3.7	0.1
Summa	8.3

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Ungskog/plantskog	7.3	0
Ådellövskog	1	8.3

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
-	-	-

Beskrivning:

Skötselområdet består av ung skog som uppkommit efter avverkning. I vissa bestånd finns enstaka äldre bokar och en del tall kvar och inslaget av yngre bokar är där stort. I flera bestånd saknas dock i huvudsak äldre träd och ungskogen består av en blandning av framför allt björk, gran, tall och bok.

Bevarandemål:

På sikt ska minst 50 % av grundytan i samtliga delområden bestå av bok.

Andelen gran får inte överstiga 5 procent av grundytan i något delområde.

Engångsåtgärder:

I princip all gran i skötselområdet ska avverkas. I sumpskogspartier liksom i svårtåtkomliga branter kan dock granar lämnas. För att gynna bokar och bokföryngring kan även visst triviallöv gallras.

I delområde 3.6 och 3.7 ska planterad bok röjas bort. I många fall finns gnagskydd kvar kring dessa stammar men i partier av området är de borttagna. I det senare fallet ska rakstammiga bokar i samma storlek inom delområdena röjas bort.

Underhållsåtgärder:

I samtliga delområden ska röjning av gran genomföras vart 5-8 år.

Siktröjning i lövungskog kan vid behov genomföras i anslutning till markerade stigar och utsiktsplatser.

Kort beskrivning av delområden

3.1

Ung bokskog med inslag av asp, björk och rönn som uppkommit efter avverkning. Även ek förekommer i kanten av området. Alla gamla träd har avverkats.

3.2

Ung blandskog med framförallt gran och björk med inslag av bok. Även tall förekommer i partier. Dominerande trädslag varierar beroende på terrängen.

3.3

Ungskog dominerad av björk och bok med relativt mycket gran i partier.

3.4

Bokskog med stort inslag av gran och triviallöf i partier. Glest med äldre träd av bok och tall. Kraftigt påverkat av skogsbruk.

3.5

Ungskog med gran, björk och bok på fuktig mark.

3.6

Bokplantering med inslag av medelålders ek och bok. Föryngring av bl.a. björk, ek och gran.

3.7

Bokplantering med inslag av medelålders ek och björk. Föryngring av bl.a. rönn, björk och hassel.

Skötselområde 4

Delområde	Areal (ha)
4.1	1.0
4.2	0.2
4.3	0.3
Summa	1.5

Naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Barrsumpskog	0.5	0.5
Lövsumpskog	1.0	1.0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2009 (ha)	Målareal (ha)
Västlig taiga - 9010	-	1.0
Lövsumpskog - 9080	-	0.5

Beskrivning:

Området består av tre mindre sumpskogspartier varav två områden domineras av lövträd såsom björk och klibbal och ett av gran och tall.

Bevarandemål:

Arealen barrsumpskog ska uppgå till 1.0 ha.

Arealen lövsumpskog ska uppgå till 0.5 ha.

Engångsåtgärder:
Inga åtgärder ska utföras.

Underhållsåtgärder:
Inga åtgärder ska utföras.

Kort beskrivning av delområden

4.1

Området utgörs av en blandbarrskog på mossmark med ett inslag av lite äldre granar.

4.2

Området utgörs av ett mindre sumpskogsparti med glest trädskikt av björk och klibbal.

4.3

Området utgörs av ett mindre sumpskogsparti med glest trädskikt av björk och klibbal.

3.4 Forn- och kulturminnesvård

I delområde 1.4 finns kulturhistoriska lämningar i form av fossil åkermark med flera röjningsrösen (RAÄ-nr: Hyssna 155:1). I delområde 1.1 finns flera stenmurar och i 1.8 en torpruin. Samtliga kulturlämningar som t.ex. stengårdsgårdar och husgrunder skall hållas efter i samband med röjning i de enskilda skötselområdena.

De kulturhistoriska lämningarnas lokalisering framgår av bilaga 3a.

Vid röjningar bör inte röjningsmaterial ligga kvar nära eller i fornlämningar. Eldning får aldrig ske i närheten av fornlämningar då det kan ställa till svårigheter vid en eventuell framtida utgrävning. Fornlämningar får inte skadas i samband med avverkning och utkörning av virke. Förvaltaren bör samråda med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet vid åtgärder i områden som är mycket rika på fornlämningar.

4. Friluftsliv

Karta med informationsskyltar och övriga anläggningar som stigsystem, rast- och grillplatser finns i bilaga 3a.

Bevarandemål:

I naturreservatet ska finnas en iordningställd parkeringsplats, tre väl underhållna informationsskyltar, två väl underhållna rastplatser med bord och

bänkar samt två väl underhållna grillplatser. 2.7 kilometer väl underhållna stigar ska finnas.

Engångsåtgärder:

En parkeringsplats ska anläggas i naturreservatets norra del i delområde 2.1. Två grillplatser ska anläggas vid utsiktspunkten i delområde 3.4 samt vid rastplatsen i delområde 1.8 enligt karta i bilaga 3a. Informationstavlor ska sättas upp på de platser som är markerade på karta i bilaga 3a. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar Att skylta skyddad natur. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas. Förstärkning av stigsystemet genom grusning eller dylikt ska göras på känsliga partier där hästridning eller cykling riskerar orsaka markskador.

Underhållsåtgärder:

Informationsanläggningar ska tillses regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren. Stigar och leder ska tillses regelbundet och underhållas vid behov, särskilt med avseende på förstärkning, såsom grusning, av känsliga stigpartier där ridning och cykling är tillåtet.

5. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar "Att skylta skyddad natur".

6. Uppföljning

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske med de metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000-uppföljningen. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7. Sammanfattning av planerad förvaltning

Förvaltningen av naturreservatet Stoms ås bekostas av staten.

Tabell 4. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1-3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Anläggning av p-plats	2.1	Engångsåtgärd	1
Gränsmarkering	Hela reservatet	Engångsåtgärd	1
Informationsskylt	1.2, 1.8, 2.1	Engångsåtgärd Revidering vid behov	1
Förstärkning av känsliga stigpartier	Hela området	Engångsåtgärd, därefter vid behov	1
Anläggning av grillplatser	1.8, 3.4	Engångsåtgärd samt regelbundet underhåll	2
Underhåll av rastplatser	1.1, 1.8	Vid behov	2
Röjning av gran	Alla skötselområden utom 4	Engångsåtgärd inom 5 år, därefter vid behov	2
Röjning på och runt odlingsrösen och torpruin	1.4, 1.8	Vid behov	2
Gallring av gran	2.1, 2.7	Engångsåtgärd	1
Plockhuggning/ringbarkning av gran	2.3, 2.4, 2.6, 2.8	I intervall om 5-8 år	1
Slutavverkning av gran	2.5	Engångsåtgärd inom 5 år	2
Uppföljning av skötselåtgärd	Alla skötselområden utom 4	Efter åtgärd	2
Uppföljning av bevarandemål	Hela reservatet	Enligt Natura 2000-uppföljning	3

8. Referenser

Allmänna referenser

Gärdenfors, U. (red.). 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Kartering av skyddade områden – skogstyper i naturreservat och nationalparker. Rapport 5282, Naturvårdsverket, Stockholm.

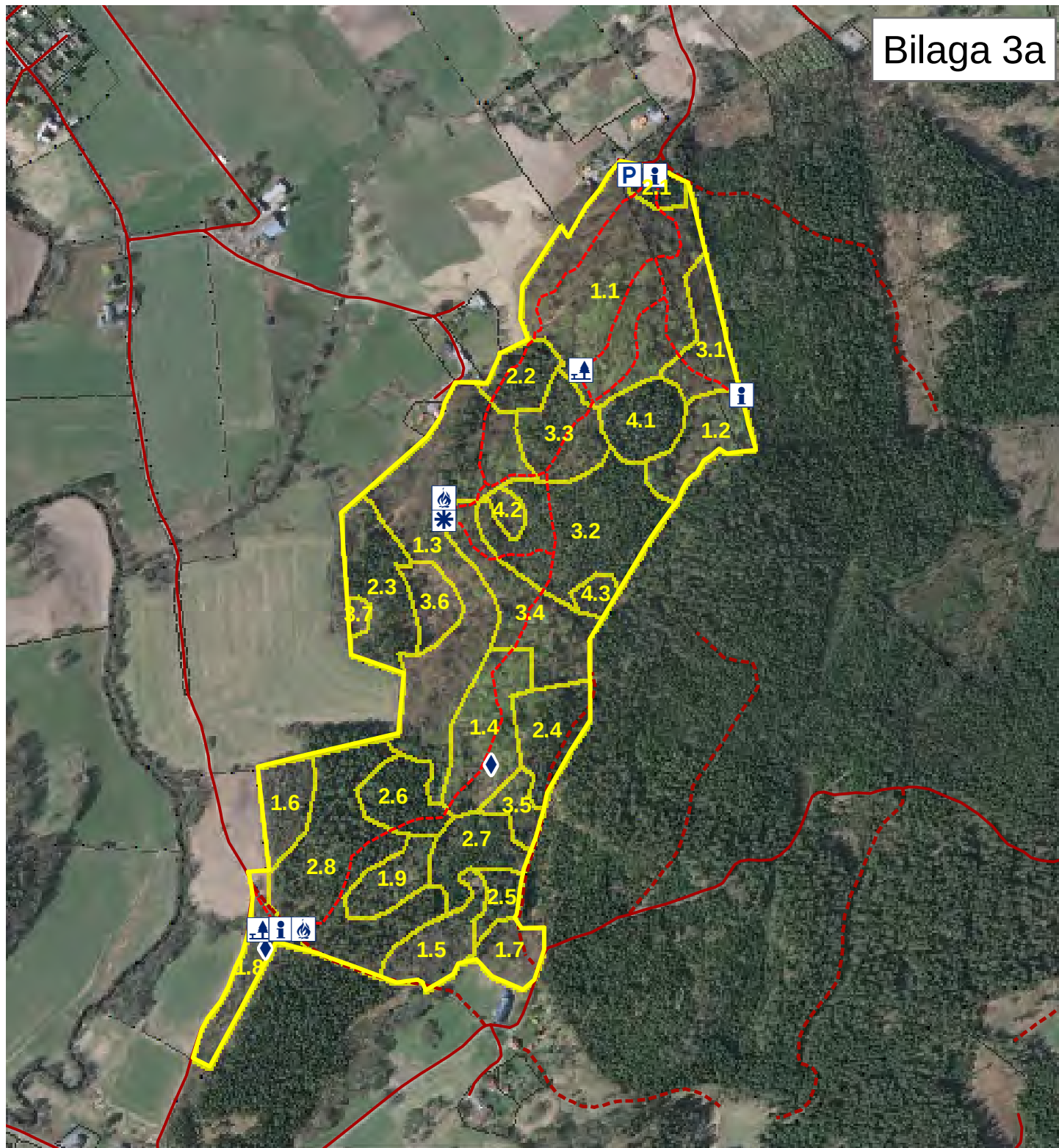
Nitare, J. (red.), 2000. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Referenser specifikt för detta naturreservat

Baliuckas, V. 2002. Life history traits and Broadleaved Tree Genetics. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae. Silvestria 258. SLU.

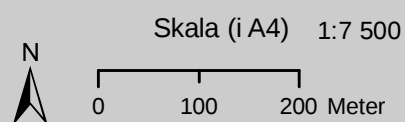
Finsberg, M. 1997. Skötselförslag, Stoms ås, Hyssna s:n. Pro Natura.
Gillner, V. 1973. Några från botanisk synpunkt intressanta och skyddsvärda områden inom Marks kommunblock.
Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1985: Lövskogar i Marks kommun, Rapport 1985:1.
Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1994: Lövskogar i Älvsborgs län, Rapport 1994:1.
Marks kommun. 1990. Hotade och sällsynta mossor och lavar i Marks kommun. Miljö i Mark 1990:10.
Marks kommun. 1990. Hotade och sällsynta kärlväxter i Marks kommun. Miljö i Mark 1990:11.

Information till skötselplanen har också inhämtats från informationsmaterial som broschyrer, skyltar och hemsida framställt av Hyssna hembygdsförening.

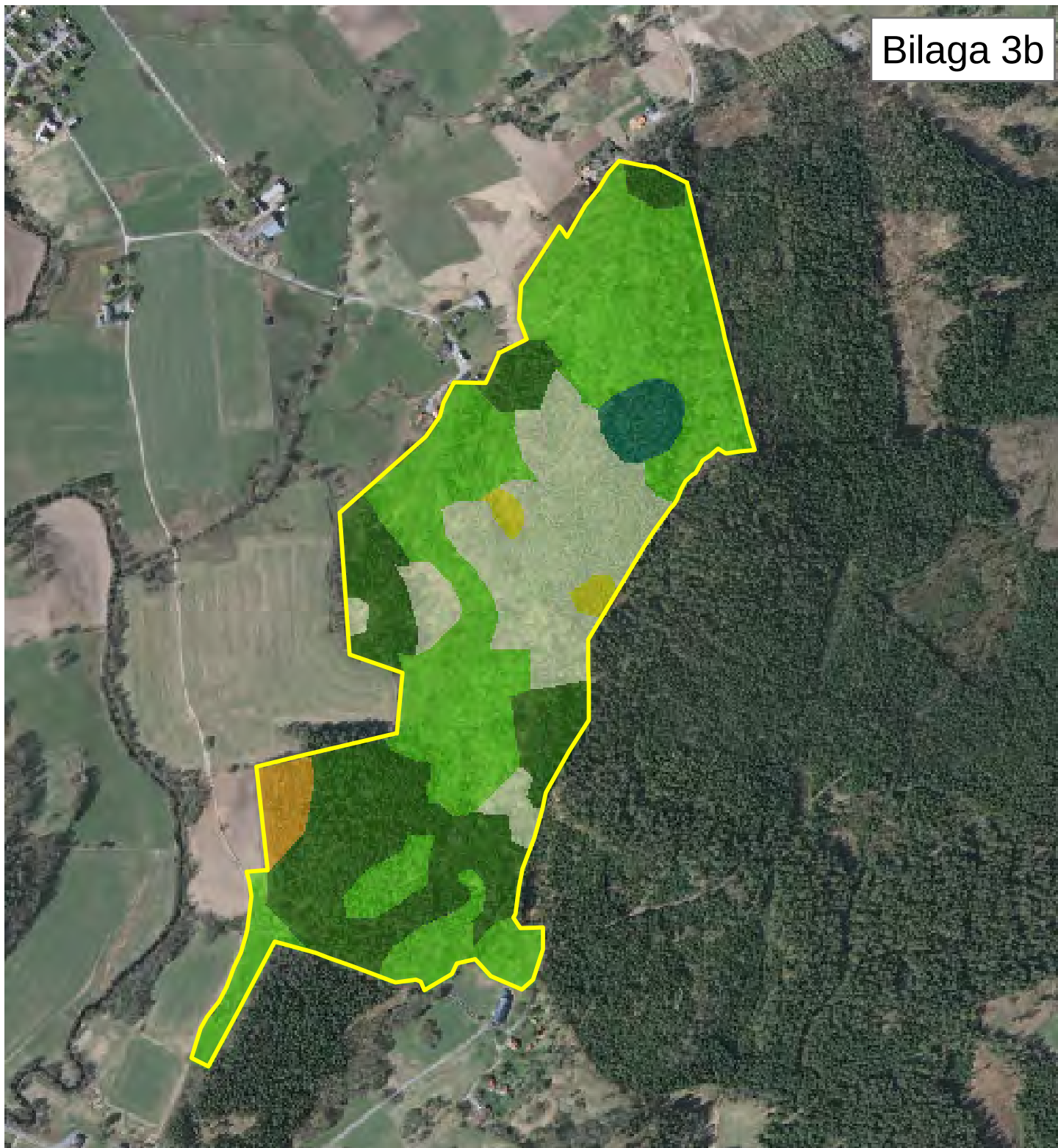

Skötselplanekarta Naturreservatet Stoms ås, Marks kommun

	Skötselområden		Övr kulturhistorisk lämning
	Eldstad		Bilväg/gata
	Informationsskylt		Traktorväg
	P-plats		Stig
	Rastplats		
	Utsiktsplats		

Illustrationskarta till skötselplan för naturreservatet Stoms ås
Tillhör Länsstyrelsens beslut 2012-06-18, dnr 511-32749-2006
© Lantmäteriet

Skötselplanekarta

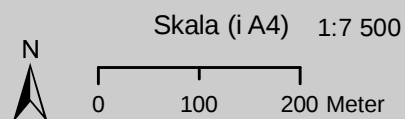
Naturreseptat Stoms ås, Marks kommun

Naturtyp

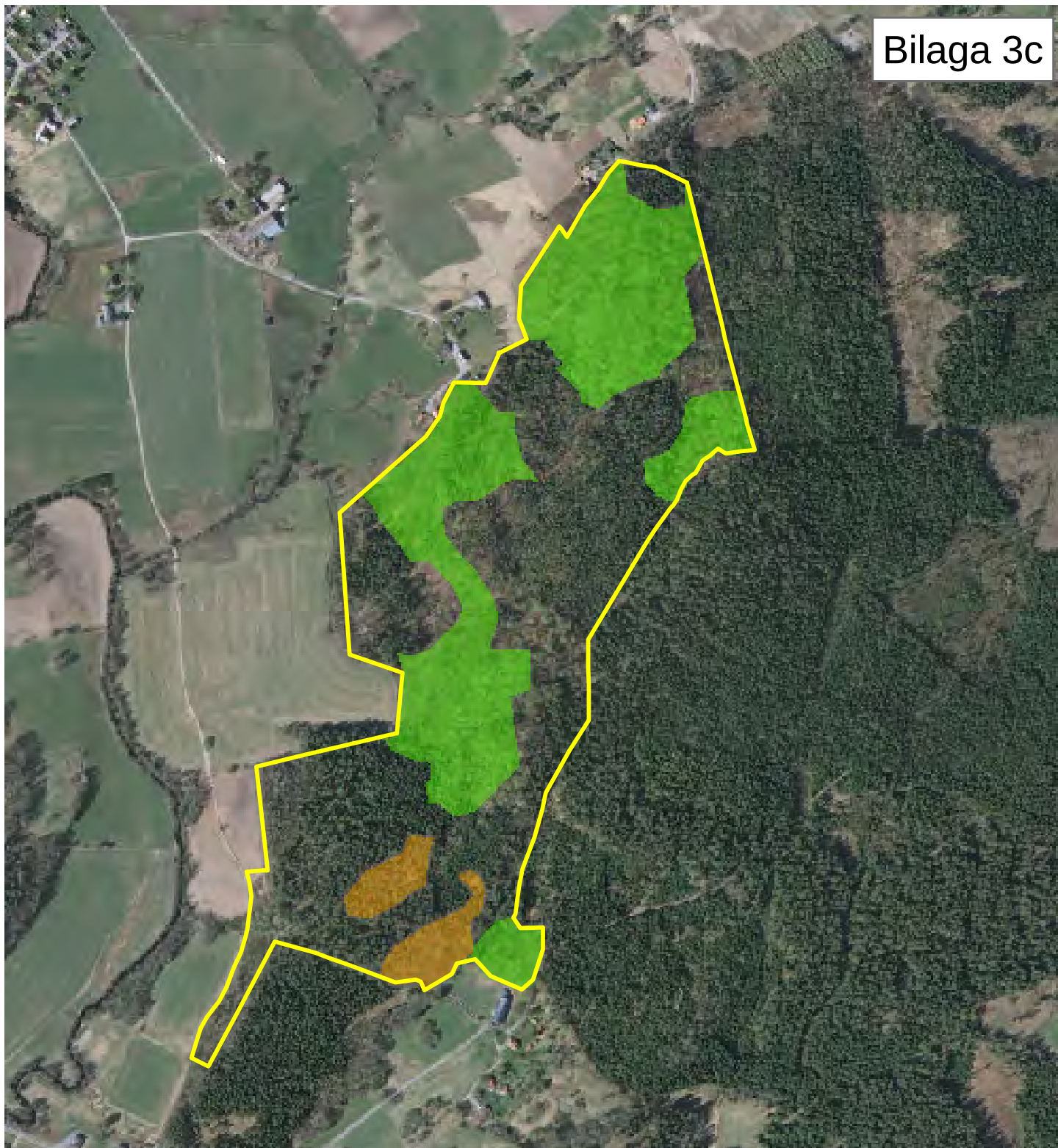
- Ädellövskog
- Granskog
- Barrsumpskog, blandsumpskog
- Lövsumpskog
- Triviallövskog med ädellövinslag
- Ungskog/plantskog

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Illustrationskarta till skötselplan för naturreseptat Stoms ås
Tillhör Länsstyrelsens beslut 2012-06-18, dnr 511-32749-2006
© Lantmäteriet

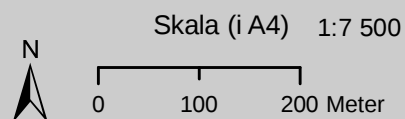

Skötselplanekarta Naturreservatet Stoms ås, Marks kommun

Natura 2000-habitat

- 9110 Näringsfattig bokskog
- 9190 Näringsfattig ekskog

Illustrationskarta till skötselplan för naturreservatet Stoms ås
Tillhör Länsstyrelsens beslut 2012-06-18, dnr 511-32749-2006
© Lantmäteriet

Hur man överklagar Länsstyrelsens beslut

Var skall beslutet överklagas?

Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos regeringen. **Överklagandet skall dock skickas eller lämnas in till Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Adressen framgår av beslutet.**

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till regeringen.

När skall beslutet senast överklagas?

Överklagandet skall ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag Ni fick del av beslutet.

Hur skall överklagandet utformas?

Överklagandet skall ske skriftligen.

I skrivelsen skall Ni

- tala om vilket beslut Ni överklagar t ex genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer

- redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras och varför

- uppge namn, adress och telefonnummer

Skrivelsen skall undertecknas.